

Op bezoek bij... (1):

het Centrum Agrarische Geschiedenis

Inleiding

Binnen de cultureel-erfgoedsector zijn veel spelers actief. Naast de vele vrijwilligersverenigingen worden een aantal organisaties door de Vlaamse overheid erkend en gesubsidieerd. In het vorige nummer van Bladwijzer werd de werking al voorgesteld van de cultureel-erfgoedcellen, die actief zijn in een stad of een regio. Maar ook een aantal organisaties met een werking op Vlaams niveau kunnen rekenen op financiële ondersteuning van de overheid. Deze organisaties richten zich tot een specifieke doelgroep, zoals Heemkunde Vlaanderen, of werken rond een bepaald thema.

De meeste van deze organisaties zijn 'expertisecentra'. Zij zorgen voor de opbouw en verspreiding van expertise rond specifieke thema's. In dit nummer van Bladwijzer starten we met een nieuwe reeks, waarin deze verschillende expertisecentra zullen worden voorgesteld. Voor het eerste deel trokken we naar het Leuvense Atrechtcollege, waar het Centrum Agrarische Geschiedenis (CAG) is gevestigd. Professor Yves Segers, sinds een zevental jaar coördinator van het CAG, lichtte ons graag de werking van zijn organisatie toe. Naast het CAG coördineert hij ook het Interfacultair Centrum voor Agrarische Geschiedenis, een onderzoekscentrum binnen de KU Leuven.

Bladwijzer: Waar houdt het Centrum Agrarische Geschiedenis zich zoal mee bezig?

Yves Segers: "Het CAG is het expertisecentrum voor agrarisch erfgoed, maar we interpreteren dat vrij ruim als het erfgoed van landbouw, platteland en voeding. De echte kern van onze werking is het landbouwersbestaan, aangezien dit heel lang synoniem geweest is met platteland. Iedereen had vroeger heel nauwe banden met het landbouwleven, maar sinds de 20ste eeuw is dat lang niet meer het geval. We zijn ook altijd met voeding en voedselproductie bezig geweest. Daarbij beperken we ons

niet tot de productie zelf; we bekijken alle aspecten van de voedselketen. Productie wordt immers steeds meer bepaald door wat de kleinhandel en supermarkten willen, en ook door wat de consumenten verlangen."

Yves Segers

"In onze nieuwe beleidsperiode, die loopt van 2012 tot 2016, gaan we ons nog meer concentreren op voeding, aangezien we die opdracht hebben gekregen van de Vlaamse overheid. Dit komt ook overeen met wat er leeft in de erfgoedpraktijk. Bij veel collecties en musea zien we immers dat er zowel aandacht is voor landbouw als voor voeding. Ik denk dan bijvoorbeeld aan het Groentemuseum in Sint-Katelijne-Waver of het Bakkerijmuseum in Veurne. In die musea krijg je zowel informatie over de productie als over het bereiden en consumeren van voedsel."

"Onze werking spitst zich toe op de periode vanaf de tweede helft van de 18de eeuw tot vandaag. Vanaf ca. 1750 heb je namelijk een aantal belangrijke veranderingen op het platteland. Onder meer door de bevolkingstoename en het begin van de industrialisering ontstaat er in die periode geleidelijk een andere landbouw. Ook de link met vandaag is steeds belangrijk binnen onze werking. Zo proberen we vaak actuele thema's te begrijpen door terug te blikken naar het verleden. We werken ook graag samen met de landbouw- en de plattelandsector zelf. Voor hen zijn die actuele thema's doorgaans interessanter dan bijvoorbeeld de geschiedenis van de landbouw in de middeleeuwen."

"We houden ons voornamelijk bezig met het roerend erfgoed (musea, collecties...) en het immaterieel erfgoed (bijvoorbeeld via mondelinge geschiedenis). Daarnaast hebben we zeker ook expertise over het onroerend agrarisch erfgoed (boerderijen,

landschappen). Hoewel het onroerende niet onze belangrijkste focus is, kunnen mensen zeker ook met vragen daarover bij ons terecht.”

Bladwijzer: Het Centrum Agrarische Geschiedenis vierde onlangs zijn tiende verjaardag. Wat waren voor u de hoogtepunten in de voorbije tien jaar?

Yves Segers: “Heel belangrijk voor het CAG was het project ‘Lekker Dier’ in 2003, over de consumptie van dierlijke producten. Dat was eigenlijk het eerste project waarmee we effectief naar buiten gekomen zijn. Persoonlijk vond ik ook de erkenning door de Vlaamse overheid een hoogtepunt. Dat we door de Vlaamse overheid een structurele verankering als expertisecentrum kregen binnen de erfgoedsector, was voor ons ontzettend belangrijk.”

Bladwijzer: Wat houdt de werking van zo’n expertisecentrum precies in?

Yves Segers: “Een formeel criterium is in ieder geval dat je in heel Vlaanderen en Brussel actief moet zijn, en dat je erfgoedgemeenschappen moet vertegenwoordigen die rond een welbepaald thema of expertise werken. Ieder expertisecentrum vult die rol op zijn eigen manier in: sommige zetten meer in op netwerken, stimuleren, mensen samenbrengen. Onze eigen invulling steunt op drie pijlers: erfgoedonderzoek, publiekswerking, en onze ‘kruispunt’-functie.”

“Binnen de eerste pijler trachten we zelf nieuwe kennis op te bouwen, het onderzoek door anderen te stimuleren, en al deze kennis samen te brengen en te delen. We spreken daarbij wel bewust over ‘erfgoedonderzoek’ en niet over wetenschappelijk onderzoek. Wat uniek is aan het CAG, is dat we die nauwe band hebben met de universiteit. Dat zorgt voor een mooie kruisbestuiving in twee richtingen: wetenschappers krijgen meer interesse voor het erfgoed als onderzoeksdomein en voor de erfgoedsector is de wetenschappelijke ondersteuning zeker een pluspunt.”

“Van bij het begin hebben we ook steeds veel aandacht gehad voor de publiekswerking. Zowat al onze projecten gaan gepaard met publieksactiviteiten: tentoonstellingen, wandelingen... Heel vaak resulteert zo’n project ook in een publicatie. Ten slotte hebben we, binnen onze ‘kruispunt’-functie, veel aandacht voor het samenbrengen van de erfgoedgemeenschap en de expertisedeling.”

Bladwijzer: Hoe delen jullie die expertise dan concreet?

Yves Segers: “Een van de pijlers van onze werking is onze online erfgoedbank ‘Het Virtuele Land’ (www.hetvirtueleland.be). In de eerste plaats is dit een beeldbank met illustraties over de onderwerpen waarmee we bezig zijn: dat gaat dan van ploegen tot reclames voor confituur, van oude foto’s van tractoren, boerderijen, landschappen... tot zelfs bierglazen. Ook vind je er een overzicht van collecties: wie is er bezig en wie heeft er materiaal rond deze thema’s? Van sommige musea, zoals het Fruitmuseum in Borgloon en het Landbouwmuseum in Heuvelland, is zelfs de volledige collectie opgenomen in deze databank. Daarnaast zijn er in de erfgoedbank ook tientallen verhalen te vinden over specifieke thema’s. Ten slotte bevat de erfgoedbank een uitgebreide wetenschappelijke bibliografie met betrekking tot ons werkingsdomein. Die bibliografie wordt ieder jaar aangevuld en wordt erg vaak geconsulteerd.”

“Verder werken we ook rond ‘landbouweducatie’. Hiervoor hebben we een speciale website in het leven geroepen: www.watetenwemorgen.be. Bijna tweeduizend leerkrachten uit het secundair onderwijs hebben zich hierop al geregistreerd.”

Bladwijzer: Werken jullie ook vaak samen met heemkundige kringen?

Yves Segers: “Veel heemkundige kringen zijn bezig met platteland, landbouw en voeding. Bovendien kennen ze hun streek bijzonder goed. Het is dan ook logisch dat we vaak beroep doen op hun expertise, bijvoorbeeld voor het verzamelen van oud beeldmateriaal. In het kader van verschillende projecten hebben we ook effectief samengewerkt met heemkringen.”

“In 2007 was er bijvoorbeeld het project ‘Suikerbonen en beschuit met muisjes’, dat ging over sleutelmomenten in het leven, van geboorte tot overlijden, en welke eetgewoonten daarmee gepaard gaan. In verschillende regio’s werd hiervoor met heemkringen samengewerkt. Er werden interviews afgenomen, een studie geschreven... Daarnaast maakten we een kleine rondreizende tentoonstelling over het thema. Op de verschillende locaties van de tentoonstelling konden heemkringen, musea en toeristische diensten de inhoud aanvullen met eigen materiaal.”

“Recenter deden we het project ‘Het landschap vertelt’, een mondelinge-geschiedenisproject over hoe de mens met het landschap omgaat. We hebben daarover een basisstudie uitgewerkt. In vijf dorpen werd dan een centraal thema gekozen, waarrond telkens een activiteit werd georganiseerd voor het grote publiek. We hadden hiervoor een ‘klapcaravan’ gemaakt, een echte caravan waarin je als bezoeker de verhalen over de streek kon ontdekken en beluisteren. Ook die activiteiten werden vaak samen georganiseerd met heemkringen.”

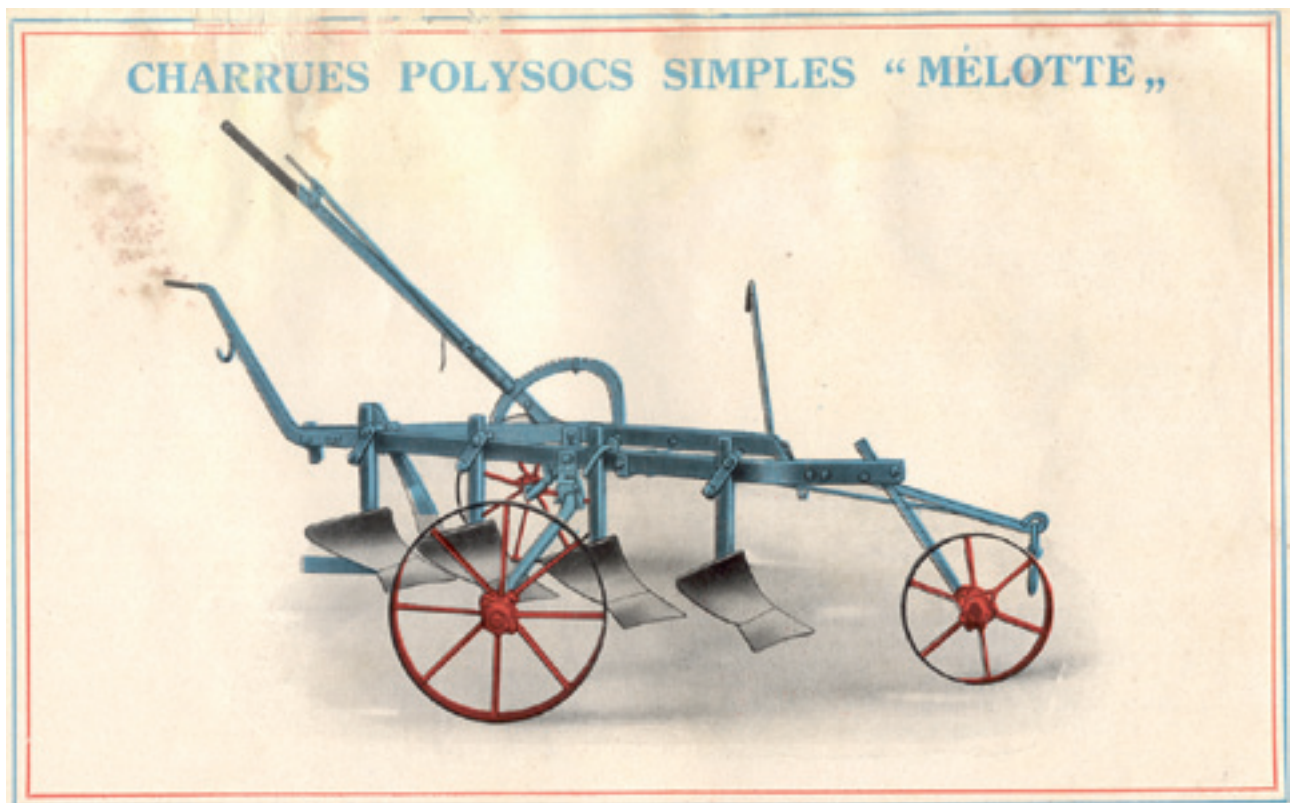
“Inventarisatie en registratie van het agrarisch erfgoed is voor ons ook heel belangrijk. We stimuleren collectiebeheerders dan ook om deze taak ter harte te nemen. Enkele jaren geleden hebben we een inventarisatieproject opgezet samen met het heemkundig museum in Putte en het museum van de Zuiderkempem. Door een van mijn collega’s werd een toepassing gemaakt om vanuit het museum de collectie online te registreren, en de vrijwilligers zijn daarmee aan de slag gegaan.”

Bladwijzer: Zo’n landbouwcollectie beheren is wellicht niet evident?

Yves Segers: “Veel landbouwcollecties zijn opgestart in de jaren ‘60-’70, vaak vanuit een nostalgische reflex. De initiatiefnemers van toen worden ouder en hebben vaak geen opvolging. Ten tweede is de publieke interesse voor plattelandswerktuigen en objecten niet altijd zo groot, in tegenstelling tot bijvoorbeeld de interesse in alles wat met voeding te maken heeft. Ons uitgangspunt is dat we niet alles kunnen bewaren. Daar is geen ruimte voor en het zou sowieso te duur zijn om dat te doen. Niet alles is voldoende uniek om te bewaren. Het is belangrijk om het materiaal in de collecties te waarderen, om na te denken over wat waardevol genoeg is om te bewaren. Dit kun je alleen maar doen wanneer je een goed zicht hebt op de collecties. In samenwerking met heel wat partners willen we de collectiebeheerders dan ook aanzetten om collecties te inventariseren en te digitaliseren. Op macroniveau zijn de landbouwcollecties intussen vrij goed gekend. De volgende jaren willen we deze

Foto Pieter Baert, i.o.v. Erfgoedcel Leuven

collecties op een meer gedetailleerde manier beschrijven. Ook willen we nu de collecties rond voeding in kaart brengen. Het gaat echter niet alleen om de objecten zelf, maar ook om de kennis achter de objecten. Het is belangrijk dat we niet alleen de functie van een object kennen, maar dat we het ook in zijn context kunnen plaatsen. Helaas verdwijnt ook die kennis razend snel.”

Bladwijzer: Voor welke diensten kan men bij het CAG zoal terecht?

Yves Segers: “Het CAG is geen ledenvereniging; in principe kan iedereen beroep doen op onze ondersteuning. Alle vragen zijn welkom via ons algemene e-mailadres contact@cagnet.be of telefonisch. We proberen om iedereen zo snel mogelijk verder te helpen. Veel informatie is wel al te vinden op www.hetvirtueleland.be. Het is dus best om eerst even een kijkje te nemen op de website, en vaak vind je daar al een antwoord op je vraag. Ook aanvragen voor ondersteuning bij bepaalde projecten of ideeën om samen te werken zijn altijd welkom. Als deze voorstellen passen binnen onze werking, gaan we hier graag op in. Omdat we zelf geen collectie heb-

ben, staan we altijd open voor samenwerkingsverbanden in het kader van publieksactiviteiten zoals Erfgoeddag. Vorig jaar hebben we voor Erfgoeddag bijvoorbeeld samengewerkt met de geitenbond van Vladslo, de oudste in Vlaanderen, om een activiteit uit te werken rond de geschiedenis van de geitenbonden.”

“We zetten ook meer en meer in op onze gespecialiseerde bibliotheek, waarvan de catalogus consulteerbaar is via LIMO (<http://limo.libis.be>). Deze publicaties zijn in de eerste plaats bedoeld voor intern gebruik, maar op afspraak kunnen ook externen de werken in de bibliotheek raadplegen. Nog een dienst die we aanbieden is het gebruik van foto’s uit onze beeldbank. Als we zelf de rechten op de beelden bezitten, kunnen geïnteresseerden deze beelden ook in hogere resolutie aanvragen. Door een nieuwe module in de beeldbank kan dit op een eenvoudige manier gebeuren. Overigens kunnen mensen ons ook altijd nieuw materiaal bezorgen voor opname in de beeldbank.”

“Verder zijn er een aantal tentoonstellingen die we kunnen verhuren aan geïnteresseerden, zoals een

tentoonstelling over streekproducten in Vlaanderen of de fototentoonstelling bij ons nieuwe boek over het Vlaamse platteland in de 'fifties' (zie kader). Verenigingen die een lezing willen organiseren over het erfgoed van landbouw, platteland en voeding in Vlaanderen, kunnen hiervoor ook steeds contact opnemen met ons."

Meer informatie over het Centrum Agrarische Geschiedenis vind je op de website www.cagnet.be. Wie op de hoogte wil blijven van de werking en de activiteiten van het CAG, kan zich op de website inschrijven voor de tweemaandelijks elektronische nieuwsbrief. De erfgoedbank 'Het Virtuele Land' is te vinden op www.hetvirtueleland.be.

Contactgegevens:

Centrum Agrarische Geschiedenis
Atrechtcollege
Naamsestraat 63
3000 Leuven
Telefoon: 016/32.35.25
E-mail: contact@cagnet.be

Het Vlaamse platteland in de fifties

Ter gelegenheid van zijn 10-jarig jubileum bracht het CAG het Vlaamse platteland in de jaren vijftig weer tot leven met een boek en een bijbehorende fototentoonstelling.

In de jaren '40 en '50 trok fotograaf Jos Halsberghe met zijn fototoestel dwars door Vlaanderen. Van de Westhoek tot in Limburg maakte hij beelden over het leven op het Vlaamse platteland. Zijn foto's tonen het landelijke leven in Vlaanderen zoals het vroeger was. Met een café op elke hoek, de kinderen in korte broek, ongerepte velden en weiden. Duivenmelken en krulbollen zijn de populairste volkssporten. Champetters en pastoors in soutane zijn niet weg te denken uit het dorpsbeeld.

Dit kijkboek, dat verschenen is bij Davidsfonds Uitgeverij, reist terug in de tijd en brengt het platteland van weleer tot leven. De sprekende foto's van Halsberghe worden afgewisseld met korte essays rond thema's als het leven als boer, het dorps- en verenigingsleven, de invloed van religie, ambacht en industrie, landschap en wooncultuur.

Bij de publicatie hoort ook een reizende fototentoonstelling. Organisaties die interesse hebben om deze tentoonstelling op te stellen, kunnen hiervoor contact opnemen met het CAG.

